

Tallózás a neveléstudomány új kutatási eredményei között

A Debrecenben 1999-ben elindított, kétévente megrendezésre kerülő, Kiss Árpád szellemiségét hordozó emlékkonferencia immár visszatérő, rangos rendezvénye a hazai neveléstudományi, szakmai közéletnek. A konferencia 2011-ben az Interdiszciplináris pedagógia és a felsőoktatás alakváltozásai címet viselte, ezzel is kifejezve befogadó, az adott tudományterületen túlmutató jellegét, és egyúttal utalva környezetünk, valamint a képzés folyamatos változásaira, továbbá a társadalmi folyamatok által kikényszerített alkalmazkodás igényére.

A legutóbbi konferencia előadásai nyomán készített kötet szerkesztői négy tematikus egységbe rendezve adják közre az előadások anyagát. *A Tanulmányok* című rész döntő többségében neveléstörténeti tematikájú írásokat tartalmaz: sok más mellett olvashatunk a dualizmuskori feminista mozgalomról, az 1930-as években a pedagógusképzéshez köthető vitákról éppúgy, mint Klebersberg minisztersége idején a reformátusok által képviselt oktatáspolitikai sajátosságairól. *A Kutatások* című rész igen széles spektrumot ölel át, helyet adva az empirikus jellegű, főként kérdőíves felmérések eredményeinek. Több kutatás foglalkozik az iskolai zaklatással, az érzelmi intelligenciával, valamint a felnőttképzés és a felsőoktatás vizsgálatával – köztük az akkreditáció, az autonóm tanulás, a hallgatóknak nyújtott szolgáltatások vonatkozásaival. *A Fórum* című részben bemutatott vizsgálatok vitaindító kérdéseket tárnak elénk: például a hatékony nevelés feltételeit, a pedagógusok gondolkodásának változásait méltatja egy-egy szerző. Számos helyi és regionális jellegű vizsgálat kap helyet ebben a részben. A kötet utolsó fejezetében *Báthory Zoltánra* emlékeznek pályatársai. A 471 oldalas kiadvány minden egyes írásáról lehetetlen részletesen beszélni, így csak tallózásra van módja a recenzensnek.

A Tanulmányok című fejezet első írása Brezsnyszky Lászlóhoz köthető, aki dokumentumelemzésre alapozva mutatja be a két világháború közötti Debrecenben tanuló tanár szakos hallgatók jellemzőit, társadalmi háttérét, nemét, felekezeti hovatartozását, életkorát, a legnépszerűbb szakokat és a pedagógia vizsga eredményeit. Az alapos elemzésből kiderül, hogy akkoriban több férfi választotta a tanári pályát, mint nő, azonban igen jelentős volt a lemorzsolódottak köre. A '30-as években a fizikatanári szak még a harmadik, míg a matematika a hatodik legnépszerűbb szaknak számított.

A Kutatások című részében olvasható Buda Mariann, Németh Zsófia, Szilágyi Attila és Szilvási Ottó *Az iskoladiagnózis és klímaprojekt 2011* című írása, amelyben a szerzők abból a téziszből indulnak ki, hogy az iskolai erőszak terjedésében nagy szerepe van a nem megfelelő intézményi, környezeti tényezőknek, feltételeknek is. Például a zsúfolt tér stresszt okoz, agressziót szül, a nem megfelelő külső feltételek megnehezítik a szellemi munkát. A környezet tudatosan és tudatlanul egyaránt hatást gyakorol az emberre, s ennek jelentősége nem eléggé felismert a mindennapi pedagógiai tevékenységben. Vizsgálatuk két iskola környezeti feltételeinek elemzésére, összehasonlítására vállalkozik, annak alapján, hogy milyen mér-

téekben veszik figyelembe a teret használók humán szükségleteit, így a biztonság iránti igényt, a társas interakció lehetőségét, a tájékozódás szükségletét, a kényelem és privát szféra meglétét, továbbá az intimitás igényét. Ahogy egyre inkább humánusabbá válik a társadalom és benne az iskola, úgy mind nagyobb figyelem irányul olyan, a tanítási folyamatot befolyásoló tényezőkre is, amelyek korábban jórészt elkerültek az iskolakutatással foglalkozók figyelmét. A megfelelő környezeti feltételek nagyban hozzájárulhatnak a tanítás, a tanulás, a kultúrákövetítés sikeréhez, míg ezek elhanyagolása óhatatlanul is nem várt viselkedési reakciókat, destruktív magatartásformákat vált ki.

Engler Ágnes és Németh Nóra Veronika *Fiatal értelmiségiek művelődési magatartása* című írása meglepő eredményekre világít rá. A szerzőpár 18 és 30 év közötti, nappali és levelező tagozatos BA képzésben tanuló hallgatók vizsgálatára vállalkozott. Arra voltak kíváncsiak, hogy a felsőoktatásban részt vevők milyen művelődési (színház-, mozi-, hangverseny-látogatási stb.) szokásokkal jellemezhetők. Tekintve, hogy a leendő értelmiségről van szó, joggal feltételezhetnénk, hogy életmódjuk részeként e csoport tagjai gyakran látogatják a kulturális rendezvényeket, programokat. A kutatás azonban megdöbbentő képet tár elénk: a megkérdezett alapképzésre járó, végzős férfhallgatók 38,1 százaléka (!), a nők 21 százaléka sohasem jár színházba, a férfiak 22,4 százaléka sosem jár múzeumba, kiállításra, a nők között pedig 15,1 százalék vallotta ugyanezt. A GYES-en, GYED-en lévő levelező hallgatók vizsgálata ugyancsak tartogat elgondolkodtató eredményeket. Megtudjuk, hogy a gyerekevelésre napi több, mint 8 órát, a házimunkára naponta 5,5 órát, míg a tévénézésre napi átlag 6,1 órát szánnak a megkérdezettek. Mindez nagyfokú elszigeteltségre, a kulturális alkalmak kihasználatlanságára figyelmeztet, s egyúttal jelzi az érintettek napirendjének egyoldalúságát, sivárságát.

Móré Mariann vizsgálata az észak-alföldi régió iskoláiba vezet, ahol pályakez-

dő pedagógusok kérdőíves felmérésével kívánta megismerni a kezdők beilleszkedési folyamatának sajátos jellemzőit. Kiderült, hogy a beilleszkedés segítése hiányosságokkal teli. Pozitívum azonban, hogy az idősebb kollégák és a munkaközösség-vezetők tudatosan törekszenek támaszt adni, a megkérdezettek több, mint fele azonban arról nyilatkozott, hogy óráikat nem látogatják rendszeresen, s az első időszakban semmivel sem kapnak kevesebb feladatot, mint évek óta gyakorló társaik.

A kötet *Fórum* című részében olvasható Molnár Beáta írása, aki *A felsőoktatásban tapasztalható lemorzsolódás lehetséges okait* veszi sorra. Megtudjuk, hogy a hallgatók számára – több más rizikófaktor mellett – a tanulás melletti munkavégzés, a magányosság, a barátok hiánya, az alacsony társadalmi-gazdasági helyzet, az etnikai kisebbségi csoportba tartozás mind olyan tényezők, amelyek ugyancsak hozzájárulhatnak a korai lemorzsolódáshoz, a képzés idő előtti abbahagyásához. Lényeges támogatóerőt jelent azonban a segítő szülői háttér, a baráti kapcsolatok megléte. Több kutatás is megerősítette, hogy a segítő emberi kapcsolatok jelentősen hozzájárulnak a képzés során felmerülő akadályok sikeres leküzdéséhez. Mindez szociálpszichológiai okokra vezethető vissza: a támogató emberi kapcsolatok megerősítik az egyén törekvéseit, meggyőzik arról, hogy érdemes folytatnia a küzdelmet. Nemzetközi példák azt mutatják, hogy az egyetemek részéről olyan facilitáló eljárások, mint a felzárkóztató kurzusok szervezése, a tanulásmódszertani órák pozitív módon befolyásolják a felsőfokú tanulmányok folytatását, illetve sikeres lezárását. Ma már ezek a tevékenységek nem idegenek a hazai felsőoktatástól sem.

A kötet utolsó részében a nemrégiben elhunyt Báthory Zoltán professzorra, a neveléstudomány meghatározó alakjára emlékeznek kollégái. Személyes emlékeikbe, történeteikbe avatnak be bennünket, köztük Tölgyesi József, az egykori veszprémi iskolaigazgató meséli el vele kapcsolatos kedves élményeit, majd Kiss

Endre, Trencsényi László, Perjés István, Vass Vilmos gondolatai elevenednek meg. A kiadvány utolsó írása Kozma Tamás tollából született, közös, '70-es évekbeli nyári egyetemi tapasztalataikra emlékezik vissza, amely neki és Báthorynak is életre szóló, a pályájukat a továbbiakban jellegzetesen meghatározó élményeket adott.

A VII. Kiss Árpád Emlékkonferencia kötete tükröt mutat, helyzetképet ad az oktatáskutatókat, tudósokat hazánkban aktuálisan foglalkoztató kérdésekről. Értékes és figyelemre méltó, hogy a Debreceni Egyetem BTK Neveléstudományok Intézete és az MTA Debreceni Akadémiai

Bizottsága együttesen tisztelettel őrzi, ápolja s viszi tovább az egykori professzor tudományos örökségét.

Buda András és Kiss Endre (2012, szerk.): *Interdiszciplináris pedagógia, és a felsőoktatás alakváltozásai. A VII. Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai*. Debreceni Egyetem Neveléstudományok Intézete, Debrecen. 471 o.

Torgyik Judit

Kodolányi János Főiskola
Neveléstudományi Tanszék